

V období 14.–16. stol., které v rámci literární historie označujeme jako renesance, došlo k celkovému zlepšení ekonomického a společenského vývoje. Bylo tomu tak i díky četným vynálezům a objevům, jako např. kompasu či knihtisku. Na rozvoji obchodu se významně podílela námořní doprava a zámořské plavby, jimiž se do dějin zapsal např. **Kryštof Kolumbus** (1451–1506), **Vasco da Gama** (1469–1524) a **Fernando Magalhaes** (asi 1480–1521). Utvářely se základy mezinárodního a peněžního trhu. V oblasti astronomie se postupně měnily názory na postavení Země a Slunce, byla prokázána existence heliocentrické soustavy a pohybu planet. Převratnými myšlenkami z astronomie a fyziky se o zrušení hlavních středověkých dogmat zasloužili především **G. Bruno** (1548–1600), **G. Galilei** (1564–1642), **M. Koperník** (1473–1543) a **J. Kepler** (1571–1630). Rozvoje dosáhla zejména města, s nimiž se pozice měšťanstva a rostl jeho společenský význam. S hospodářskými změnami souvisely i změny sociální. Rostly nepokoje venkovského obyvatelstva a docházelo k selským bouřím. Vznikaly národní státy, s nimiž se formovaly nové teorie o státu: **N. Machiavelli** (1469–1527), **T. Campanella** (1568–1639), **T. More**, **T. Hobbes** (1588–1679) aj.

G. Galilei

M. Koperník

- 4.1 ITALSKÁ LITERATURA
 - 4.1.1 DANTE ALIGHIERI
 - 4.1.2 F. PETRARCA
 - 4.1.3 G. BOCCACCIO
 - 4.1.4 N. MACHIAVELLI
- 4.2 FRANCOUZSKÁ LITERATURA
 - 4.2.1 F. VILLON
 - 4.2.2 F. RABELAIS
 - 4.2.3 P. DE RONSARD
 - 4.2.4 M. DE MONTAIGNE
- 4.3 ŠPANĚLSKÁ LITERATURA
 - 4.3.1 L. DE VEGA
 - 4.3.2 T. DE MOLINA
 - 4.3.3 M. DE CERVANTES Y SAAVEDRA
- 4.4 ANGLICKÁ LITERATURA
 - 4.4.1 G. CHAUCER
 - 4.4.2 Ch. MARLOWE
 - 4.4.3 T. MORE
 - 4.4.4 W. SHAKESPEARE

Rychlý vývoj měst zaznamenala zejména Itálie. Svou kulturu opírala o autority římského starověku. Antika se jí stala vzorem pro vytvoření nové sjednocené Itálie. Inspirovala ji v oblasti právní, umělecké a filozofické i svým zájmem o člověka a hmotný svět. Právě z Itálie se renesance šířila do ostatních zemí Evropy.

K období 14.–16. stol. se váže nejen pojem renesance, ale i reformace a humanismus.

K. Kolumbus a jeho objevení Ameriky

Renesance (z franc. renaissance – znovuzrození, obrození) je myšlenkový a umělecký směr označující snahu o obrození společnosti na základě antických ideálů. Důraz je kláden na poznání a vzdělání, proto se v této době rozvíjí přírodní vědy a vědy o člověku. Lidé se chtějí vymanit ze středověkého myšlení a vnímání světa, kde je středem všeho Bůh. Staví se proti středověké teologii. Proti jejímu pojetí svobody jako určité výsady udělené Bohem vnímají svobodu jako přirozený stav člověka, prosazují uvědomělý individualismus, v němž je zájem soustředěn na člověka, jeho osobnost a pozemskost. Přesto základní teologii zůstává křesťanství ovlivňující morálku a myšlení v celé Evropě.

Humanismus (z lat. humanus – lidský) je myšlenkový směr, filozofický a historický proud, který se nemusí nutně vázat k jedné historické époce. Zdůrazňuje svobodný rozvoj lidské osobnosti v konkrétních společensko-historických podmínkách. Základem jazykem renesančních humanistů je klasická latina, nikoli její středověká, syntakticky i lexikálně jednodušší forma. Humanismus kritizuje feudální řád i církev jako vládnoucí organizaci, proto je spojen také s reformačním hnutím. Nejvýznamnějším humanistou celoevropského formátu byl **Erasmus Rotterdamský** (asi 1466–1536), původem Holanďan. Spolupracoval např. i s českým humanistou **Zikmundem Hrubým z Jelení** (1497–1594), jehož otec – **Rehoř Hrubý z Jelení**⁵ – přeložil do češtiny jeho filozofický spis **Chvála bláznovství** (1509).

Reformace (z lat. reformare – přetvářet, obnovovat). Cílem tohoto hnutí bylo reformovat římskokatolickou církev, odstraňovat její nedostatky i rozpinavost a zároveň směřovat ke zmírnění sociálních rozporů.

Jedný z prvních reformačních myšlenek vyjádřil Angličan **John Wycliff** (mezi 1320/1330–1384). U nás na jeho učení navázal Mistr J. Hus³, později P. Chelčický³ a Jednota bratrská. V Německu působil jako hlavní reformátor **Martin Luther** (1483–1546), ve Švýcarsku **Jean Calvin** (1509–1564).

Renesanční styl se projevil v různých druzích umění. Umělec této doby býval všeobecně nadaný a vzdělaný ve vědách přírodních i společenských.

Stavitelství zaznamenalo návrat k antickému či románskému stylu. Stavěly se zámky a paláce, kostely méně. Častým prvkem byly lodžie, arkády, štíty a kupole. Fasády zdobila sgrafita geometrická či figurální. Mezi nejznámější stavby patří chrám sv. Petra v Římě, palác Louvre v Paříži a zámky na Loiře.

sv. Petr v Římě

Louvre

L. da Vinci: Mona Lisa

Umění vycházelo myšlenkově a námětově z antického umění. Na svých plátnech umělci tycovali stav duše, ženskou krásu, ale i téma náboženská a alegorické motivy. Nejvýznamnější malíři a jejich díla: **Leonardo da Vinci** (1452–1519) – **MONA LISA**, **POSLEDNÍ VEČERNÍ PÁNĚ**; **Sandro Botticelli** (asi 1445–1510) – **ZROZENÍ VENUŠE**; **Michelangelo Buonarroti** (1475–1564) – výzdoba Sixtinské kaple, **Hieronymus Bosch** (asi 1450–1516), **Pieter Bruegel** (1525–1569).

Sochařství zpracovávalo tematiku často náboženskou, avšak světštějším způsobem. V anticižujícím duchu byla pozornost obrácena k proporcím lidského těla, k jeho anatomii (*Michelangelo Buonarroti – socha Davida*).

Michelangelo
socha Davida

Do literatury pronikaly národní jazyky a znova se objevily žánry, které byly ve středověku potlačeny, jako např. epos, epigram, povídka, komedie, tragédie. Náboženská tematika byla v pozadí, upřednostňovala se téma lidské existence, podstaty světského života, jeho smyslu. Ke kritice společenských poměrů se často užívala satira.

4.1 ITALSKÁ LITERATURA

4.1.1 DANTE ALIGHIERI

Dante Alighieri (1265–1321) pocházel z Florencie, byl velmi vzdělaný a znalý antického umění. Působil v politice, ostře vystupoval proti vládcům i papeži, a proto byl poslán do vyhnanství. Žil ve Veroně a Ravenně, do rodiny Florencie se nikdy nevrátil.

Zpočátku psal milostné verše. Nejslavnější Dantovo dílo je **Božská komedie** (1307–1321, knižně 1472), duchovně alegorický epos, na kterém pracoval celý život. Sám ho nazval pouze **Komedie** – podle antických norem dílo smutným začátkem a šťastným koncem. Přídomek „božská“ připojil teprve **Dantův** obdivovatel, vykladač jeho díla a životopisec **G. Boccaccio**.

Epos má tři části a sto zpěvů, ve kterých básník formou vidění líčí svou cestu do pekla, očistce a ráje. Princip tří je zachován ve třech částech o třiceti třech zpěvech s tříveršovými slokami, ve třech průvodcích i v setkání básníka se třemi alegorickými zvířaty.

Hlavní postavou je sám **Dante**. V první části je zobrazen pozemský svět jako hluboký les, v němž básník zablouká. Střetává se s třemi alegorickými zvířaty, která symbolizují tři hlavní hříchy: smyslnost, pýchu a lakotu. Básník prosí Boha, aby ho vyvedl z nejistoty. Na pomoc přichází římský básník **Vergilius**, poslaný Dantovou zemřelou a dávno jižoplakanou milenkou Beatricí. Cestou do pekla ho provází rovněž **Vergilius**, symbol zdravého rozumu. V pekle, které má devět pásem rozdělujících hříšníků podle závažnosti jejich provinění, se básník setkává s přátelem i odpůrci. S mnoha z nich soucítí, zvlášť s těmi, kteří zhřešili z lásky.

Očistec je představen jako ostrov s horou, jejíž vrchol pokrývá rajský les. V očistci se setkává hrdina s filozofem, vlastařem a teologem, kteří nějak ublížili Itálii a čekají na poslední soud. Jen na okraj ráje ho doveze **Vergilius**, neboť je pohan, jemuž je zapovězena cesta dál. **Danta** se ujmí Beatrice, symbol božské dokonalosti, někdejší dětské lásky **Dantova**, která zůstala nenaplněna.

Ráj je místo, kde básník spatří tajemství Trojice a Kristova vtělení. Provází ho sv. Bernard.

- **Nový život** (1292–1293) – deník lásky; milostná poezie věnovaná Beatrici

4.1.2 F. PETRARCA

Francesco Petrarca (1304–1374) byl stejně jako **Dante** Florentán, syn bohatého notáře. Pro svůj nepřátelský postoj vůči papeži musel opustit město – odešel do Avignonu. I on prožil velkou lásku, jeho dívka Laura však předčasně zemřela.

Petrarca je nazýván „otcem humanismu“. Cestoval po Evropě, navštívil i Čechy **Karla IV.** (roku 1346). Značnou část jeho díla tvoří milostná poezie – vydaná sbírka **ZPĚVNÍK** (1327–1370; Canzoniere). Básně jsou věnovány Lauře, mají formu sonetu (znělky).

Laura, ve srovnání s **Dantovou** láskou Beatricí, je žena ryze pozemská, se všemi klady a záporami. Je popisována její tělesná krása, básníkem je milována, nenáviděna i proklínána. Sama dokáže zraňovat i být pokornou.

Sonet – báseň, která má čtrnáct veršů, rozdělených do čtyř slok. Počet veršů v jednotlivých slokách je obvykle 4, 4, 3, 3.

F. Petrarca: Oslněn Laurinou ctností a krásou (ze sb. Zpěvník; překlad V. Renč)

*Do hrdé krve pokoru a klid,
vznešenost, za níž čisté srdce jest,
plod zralých dní a květnou ratolest,
pod vážným čelem rozjasněný trpty –
to dokázala v jedné ženě slít
sudička hvězda, ba sám Vládce hvězd;
tu libeznost, tu důstojnost a čest
básníkům ani nelze vyslovit.*

*Láska se u ní s cudnou myslí snoubí,
s vrozenou krásou půvab královen;
a sladce mluví každý posuněk.*

*A cosi, nevím co, se v očích hloubí,
co rázem rozjasní noc a zatmí den,
čím hořkne med a sládne peluněk.*

G. BOCCACCIO

Antoní Boccaccio (1313–1375) pocházel z Florencie, kde se učil kupcem, v Neapoli pak studoval práva. Díky své schopnosti vyprávět vtipně příhody ze života a zajímavě fabulovat dosáhl velký úspěch ve společnosti. Milostné vztahy ho inspirovaly v tvorbě lyrických básní, ale i jeho románu i novel.

G. Boccaccio

Byl prvním životopiscem **Danteho** i vykladačem jeho **Božské komedie**.

Decameron (1348–1363) je soubor rámcových povídek – tvoří jeden celek a mají společný prostřední rámec. Obsahuje sto novel, které si vypráví v deseti dnech sedm urozených paní a tří pánských obyvatel. Tito obyvatelé Florencie prchají z města před morovou nákazou na venkov. Čas si krátili prozíraváním na rozmanitá téma:

- lidech, které postihly různé nehody, ale vše nakonec dobře dopadlo
- lidech, kteří obratností dosáhli svého
- lidech, jejichž láska špatně skončila
- milencích
- tom, jak ženy obalamutily své muže
- sprýmech, které si tropí ženy a muži navzájem

Novela (it. novella – novinka) je próza kratšího rozsahu – stojí mezi povídka a románem. Má sevřený děj; zajímavý napínavý příběh často vede k překvapivému závěru. Novela předcházela vzniku renesanční povídky.

N. MACHIAVELLI

Niccolò Machiavelli (1469–1527) byl florentský historik, dramatik, spisovatel, politik a diplomat. Za své protipapežské názory byl vypovězen na venkov. Ve svém díle podává představu ideálního státu – sjednocené Itálie.

Machiavelismus je politologická teorie o původu státu, podle níž politici nemají být svažováni moralně odpovědností.

Il Principe (1513) je historicko-politický spis, v němž autor uvažuje o prostředcích, kteří radí vladaři jak vládnout, na koho se spolehnout, před kym být ostražitý. Vysvětluje, že radě něho těžší si moc udržet než ji získat. K udržení moci lze proto využívat vlastní morálky a právních norem. Vše musí být podřízeno vůli, rozumu a vlastním politické inteligenci.

Machiavellum je někdy neprávem připisován výrok: Úcel světi prostředky. Jeho skutečným autorem je spoluzakladatel jezuitského řádu **Ignác z Loyoly** (1491–1556).

La Mandragora (asi 1520) vypráví o nábožensky založené ženě Lukréci, která se vzdala svého manžela a se brání nevěře. Nakonec je k ní přemluvena mnichem, ochotným pro peníze poslat ji do kláštera, aby ji mohla opět uchovat.

FRANCOUZSKÁ LITERATURA

F. VILLON

François Villon (pravděpodobně 1429–1463), vlastním jménem François de Montcorbier, byl adoptován pařížským knězem, po kterém přijal jméno **Villon** a za jehož peníze vystudoval fakultu práv a jiných umění. Byl několikrát vězněn za krádež, výtržnictví a za vraždu soka v lásce mu hrozící smrti. Ukryl se na venkově, nějaký čas pobýval na sídle **Karla Orleánského**. Po omilostnění byl vrátil do Paříže, ale brzy byl znova zatčen a odsouzen k oběšení. Po odvolání mu byl trest zmírněn na desetileté vyhnanství z Paříže. Další zprávy o jeho životě ani o jeho smrti nejsou známy.

F. Villon

Le Petit Testament (1456), nazývaný též **MALÝ TESTAMENT** – závěť, věnovaná přátelům. V krátkých verších se loučí s nimi i s městem.

Le Grand Testament (1462) neboli **VELKÝ TESTAMENT** je báseň, v níž autor užívá bohatý rým, parodii, střídání vysokého a nízkého stylu, čímž dosahuje komična. Přesto jsou zde i verše plné smutku. Dokáže se vysmát nejen o vlastním osudu, ale i sám sobě. Nade vše miluje život, byť je nuzný, ženskou krásu a rozkoš. Plně prožitého pozemského života si cení daleko více než představ blaženého posmrtného života.

Villonská balada je básnický útvar o třech slokách po 7–12 verších. Poslední sloko je obvykle čtyřveršová a tvoří tzv. poslání (envoi – dozpěv). Závěrečné verše poslání jsou refrénem.

Na francouzské literaturě vliv měly dílo F. Villona inspirovaly V+W¹⁸ k napsání komedie **BALADA Z HADRŮ**, Loukotkovou k napsání životopisného románu **NAVZDORY BÁSNÍK ZPÍVÁ**. Formu francouzské balady užíval ve svých básních např. J. Vrchlický¹² a V. Nezval¹⁷. Jeho dílo obdivoval F. Rabelais, H. Heine⁹ i P. Verlaine¹³.

F. Villon: čtyřverší, které složil ve vězení odsouzený k trestu smrti oběšením (překlad O. Fischer)

*Františku, už tě nepotěší,
že Francouz jsi a ze vsi zdejší,
teď na krk oprátku ti věší,
ať pozná hlava, oč je zadek těžší.*

4.2.2 F. RABELAIS

François Rabelais (asi 1494–1553), francouzský prozaik, satirik a humanista, byl synem bohatého advokáta. Vstoupil do františkánského řádu, přestoupil ale k benediktinům. Vystudoval medicínu a jako lékař působil v Lyonu.

F. Rabelais

GARGANTUA A PANTAGRUEL (kniha vycházela postupně přibližně od roku 1532, celá byla vydána roku 1562) je rozsáhlá pětidílná epopej o rodině obrů. Kniha začíná vyprávěním o narození Gargantuy, syna Grand Gousiera a Gargamelly. Líčí jeho výchovu, studia v Paříži i založení utopického opatství thelémského. Další knihy líčí narození Pantagruela a jeho život.

Rabelais se při tvorbě svého díla inspiroval lidovou knížkou o obru. Prostřednictvím groteskního zvětšení se pokusil o satiru ve všech oblastech soudobého života. Vysmíval se církvi, odmítal středověkou vyznanost založenou na memorování daných pravd. Kniha byla zavrbovaná, zakazovaná, znova však díky popularitě vydávaná. Autor užíval všechny vrstvy jazyka, styl byl vysoký i nízký, mluvu učenců i venkovských.

4.2.3 P. DE RONSARD

Pierre de Ronsard (1524–1585) patřil k básnické skupině Plejáda, inspirované dílem **F. Petrarcky**. Své sonety, písne a elegie psal od 28 do 54 let, během života je upravoval.

Milostná lyrika:

- **LÁSKY** (1552) – věnované Kassandře, básníkově platonické lásky, dceři florentského bankéře
- **POKRAČOVÁNÍ LÁSEK** (1555), **NOVÉ POKRAČOVÁNÍ LÁSEK** (1556) – verše věnované krásné venkovance Marii Dopinové – jsou ve srovnání s předchozí sbírkou podstatně konkrétnější
- V **SONETECH HELENĚ** (1571–1577) je již patrná melancholie stárnucího muže, jemuž zůstávají jen vzpomínky

P. de Ronsard: Kassandře
(překlad V. Holan)

*Patnáctiletá dětská kráska její
a zlatý vlas v prstýncích přemnohých,
celo jak růže, dívčí pleť a smich,
jenž vede duši k hvězdám pro naději,
ctnost kouzel těchto hodná v každém směru
nad mléčnou hrudi hrdlo jako snih,
srdce již zralé v prsou nezralých
a v lidské paní krásá božská věru,
to oko schopné proměnit noc v den,
ruka, jež zahání mi starost mou,
ač život můj mi svírá prsty svými,
s písni tak sladce přerušovanou
vzdechem či úsměvem: tož takovými
kouzelníky já byl jsem oblouzen.*

4.2.4 M. DE MONTAIGNE

Michel de Montaigne (1533–1592), filozof a spisovatel, pocházel z Bordeaux, kde se stal později po svém otcově smrti starostou. Období pozdní renesance, které bylo provázeno náboženskou nesnášenlivostí spojenou s vražděním a ničením památek, přiznačně komentoval slovy: „Zdá se, že lid zachvátilo všeobecné šílenství.“ Roku 1571 uchýlil do ústraní na zámek v Bordeaux a „nabídl sám sebe za předmět a námět“ svých volně psaných a kompozičně neuspořádaných úvah, kterým dal titul **ESEJE** (1580).

Esej (z franc.) je prozaický útvar o filozofických, uměleckých či vědeckých otázkách. Námět zpracovává kultivovanou, ale přesto spontánní formou. Téma je aktuální. Vědecká soustavnost ani výčet pramenů není nutný. Charakteristický je subjektivní přístup a autorská nápaditost a osobité vyjádření.

4.3 ŠPANĚLSKÁ LITERATURA

4.3.1 L. DE VEGA

Lope de Vega (1562–1635) tvořil v období, jež je nazýváno „zlatým věkem“ španělského písemnictví. Napsal kolem 2000 her se soudobou tematikou. Týkaly se citového a morálno-konfliktního konfliktu, rodinné cti, lásky. Nazývány byly „komediemi pláště a dýky“ (nebo také „pláště a meče“), podle typických šlechtických atributů.

L. de Vega

• **Ovčí PRAMEN** (1619; Fuente Ovejuna) je nejznámější **Vegova hra**, je v ní zpracováno téma španělských národních dějin, zaměřuje se proti feudálnímu útlaku. Drama čerpá ze skutečných událostí z roku 1476. Goméz, představitel řeholního řádu, se vrací po vítězném tažení do své vesnice. Fuente Ovejuna mu sice podléhá, ale on se chová příliš majetnický a nenasylně uplatňuje svou moc. Bere si majetek i ženy. Vše vrcholí v okamžiku, kdy se Goméz zmocní nevěsty. Vesnice se vzbouří a Goméze zabijí. Králi se zločin nepodaří vyšetřit, protože vesničané nevydají vraha. Za jejich odvahu král viníkovi odpouští. Hlavním hrdinou je v této hře kolektiv, vesnický lid.

U nás se tato hra hrála pod názvem **VZBOUŘENÍ NA VSÍ**

J. T. DE MOLINA

J. T. de Molina (1584–1648) byl Vegův žák, jeho hry jsou však propracovanější, složitěji vystavěné.

SEVILSKÝ SVŮDCE A KAMENNÝ HOST (1630) – drama, v němž se poprvé objevuje postava dona Juana, cynického žen. Jeho milostná dobrodružství mají dvě části. Nejprve je dívka svedena pomocí lsti, poté don Juan utíká. Svede vévodkyni Isabelu, prchá v lodi po moři, ztrskotává a ujímá se ho krásná rybářka, která též podlehne svodům. Po příchodu do Sevilly se pokusí zmocnit dony Anny. Je přistižen jejím otcem, komturem Gonzalem, na útěku zabije. Tentokrát prchá na venkov, kde si na vesnické svatbě přisvojuje nevěstu Amintu. Vrací se do města a troufale vyzývá Gonzala, kamennou sochu, aby přišel na večeři. Ten nabídku přijímá a jeho kamenná ruka Juana sežene. Hrdina zemře bez rozhřešení, po kterém v poslední chvíli volá. Don Juan není vykreslen zcela čistě, spíš jako rebel nevázáný morálkou. Proto také nikdo z lidí nemá právo ho soudit a trest přichází odjinud

M. DE CERVANTES Y SAAVEDRA

M. de Cervantes y Saavedra (1547–1616) pocházel z rodiny zchudlého šlechtice. Byl zmrzačen v bojích proti Turkům, pět let strávil v zajetí alžírských pirátů, celý život žáela bída. Jeho tvorba se skládá z veršů, novel, románů i dramat.

Slavný román DUMYSLNÝ RYTÍŘ DON QUIJOTE DE LA MANCHA (1605 a 1615)

románu je zchudlý zeman, vášnivý čtenář dobrodružných a rytířských románů. Zhlédne se neskutečném světě, kde jsou hrdinové – rytíři – ideální, spravedliví, nebojácní a v lásce stávají. Jim chce podobat, chce obnovit jejich ctnosti a slávu. Vyzbrojí se starým kopím, štítem, svého sešlého koně nazve vznešeně Rosinantou. Vyvolí si i vzdálenou paní svého srdce (dívku z vedlejší vesnice) a pojmenuje ji Dulcinea z Tobosy. Je natolik ponořen do své fantazie, že schopen vnímat reálně okolní svět. Přetváří ho svým chováním, které se ostatním jeví jako bláznivé. Jako rytíř musí mít i svého zbrojnoše, jímž se stává Sancho Panza, tlouštík, kterému Quijote slibí za věrné služby na ostrově. Ten spolu však teprve musejí dobýt. Sancho zpočátku nedůvěřuje Quijotovi, ale ke konci románu je on, kdo podléhá víře ve spravedlnost a nezříšnou lásku. V době, kdy Quijota jakoby procitá ze svých snů, stává se Sancho následovníkem jeho idejí. Cervantes je vykresleny soudobé společenské vztahy, svár feudalismu a nastupujícího kapitalismu. Cervantes je považován za zakladatele novodobého románu.

M. de Cervantes y Saavedra

Postavou dona Quijota se inspiroval např. V. Dyk¹⁴ v dramatu ZMOUDŘENÍ DONA QUIJOTA (1913), V. Vančura¹⁸ v novele OBČAN DON QUIJOTE (1937) a mnozí jiní.

ANGLO-SKÁ LITERATURA

G. CHAUCER

G. Chaucer (přibližně 1344–1400) pocházel z rodiny londýnského obchodníka s vínem. V bojích proti Turkům dostal do zajetí. Poté byl za zásluhy povolán ke dvoru a působil v diplomatických službách v Itálii. Zde seznámil s tvorbou Danta, Petrarky i Boccaccia. Vliv Boccacciova DEKAMERONU je patrný v díle CANTERBURY (1387–1400). Původní záměr byl vytvořit 120 veršovaných povídek, ale do rámcového vypravování bylo zakomponováno jen 24. Příběhy si vyprávějí lidé putující do Canterbury k hrobu světce Thomase Becketa. Uvídí se, že každý bude vyprávět čtyři příběhy. Složení společnosti je různorodé. Zastoupen je stav rytířský, měšťanský, vrstva intelektuálů i poddaných. Z toho plyne i různost témat a úhlů pohledu, z něhož jsou vypravovány. Poukázáno je na lidské slabosti, konflikty a morálku.

T. MARLOWE

T. Marlowe (1564–1593) byl synem canterburského obuvníka. Bohémským životem, byl údajně tajným agentem vlády, zapletl se do politických intrik a doplatil na ně životem.

Blankvers – desetislabičný (pětistopý) nerýmovaný, „čistý“, jambický verš.

Marlowe poprvé užil blankvers. Umělecky nejdůležitější hra DOKTOR FAUST (1584) je příběhem učence, který se poznání přináší největší možnou oběť, vlastní duši. Tento příběh inspiroval i J. W. Goetha⁸.

T. MORE

Thomas More (1478–1535) ve svém spise UTOPIE (1516) popisuje novou fiktivní zemi, v níž jsou si lidé rovní, neexistují mezi nimi majetek a hodnota člověka spočívá v tom, že je užitečný celému kolektivu. Utopii vypráví mořeplavec Rafael Hythlodai. Morovo dílo je kritikou svého jedinci ve společnosti svobodu a rovnost.

Pojem utopie se stal obecně užívaným a označuje ideální stav ve vztahu k budoucnosti či představy o tom, jak by měl tento ideální stav vypadat.

W. SHAKESPEARE

Shakespeare (1564–1616) se narodil ve Stratfordu nad Avonou. Brzy se oženil a odešel do Londýna do společnosti. Stal se spolumajitelem, dramatikem i hercem divadla Globe.

Období své tvorby (1590–1600) se inspiroval kronikami, historií, lidovými baladami i epikou Boccaccia. Psal hry historické, např. JINDŘICH IV. (1596–1597), JINDŘICH V. (1598–1599), JINDŘICH VI. (1592),

W. Shakespeare

RICHARD II. (1595), **RICHARD III.** (1592–1593), nejvíce však komedie: **VESELÉ PANICKÝ WINDSKÉ** (1600), **KUPEC BENÁTSKÝ** (1596–1597), **VEČER TŘÍKRÁLOVÝ** (1601), **ZKROCENÍ ZLÉ ŽENY** (1595), **SEN NOCI SVATOJÁNSKÉ** (1595), **KOMEDIE PLNÁ OMLYLŮ** (1594), **JAK SE VÁM LÍBÍ** (1599–1600), **MHO POVYKU PRO NIC** (1598). V nich se vysmívá lidské hlouposti, nomyšlenosti a přežitkům.

Hrdinky Shakespearových her jsou postavy energické; přebírají iniciativu, prosazují své přestavy o životě a lásce. Tím se odlišují od středověkých hrchinek – pasivních trpitelek. Nejznámějšího období je tragédie **ROMEO A JULIE** (1595), příběh lásky dvou veronských milenců pocházejících ze znepřátelených rodů Monteků a Kapuletů. O svou lásku bojují proti svým rodinám, zapřeváží svými životy. Teprve nad mrtvými dětmi se oba rody usmíří.

Druhé období tvorby (po roce 1600) je ovlivněno osobní krizí, smrtí nejstaršího syna, hmotnou starostí o rodinu i bojem o uznání. Napsal tehdy své nejslavnější tragédie:

- **HAMLET, KRALEVIC DÁNSKÝ** (1600–1601) – mladý princ podezírá svého strýce, že úkladně zavraždil jeho otce, aby se mohl sám ujmout vlády a oženit s bývalou královnou. Rozhodne se pomstít. Předstírá šílenství, hledá pravdu, propadá pesimismu, myslí na sebevraždu, přemítá o smyslu lidského života
- **OTHELLO, BENÁTSKÝ MOUŘENÍN** (1603–1604) – téma lásky, nedůvěry a žárlivosti, které jsou zapříčiněny intrikami Othello, pokrčený Maur a vojevůdce, se tajně ožení s dcerou patricie Brabantia. Jeho žárlivý pobočník Jago povídá Othellovi, že se zapletl s jeho ženou. Intrikami chce probudit v Othellovi žárlivost vůči Desdemone. To se nakonec podaří, Othello svou ženu uškrtí, ale když vyjde na světlo pravda a Othellov omyl, sám spáchá sebevraždu
- **MACBETH** (1606) – obraz lidské chamtvosti a nenasytné touhy po vládě a moci, která se nezastaví ani před zločinem. Skotský vojevůdce Macbeth zatouží po královské koruně a moci. Král Duncan však jmenej svým následníkem svého prvorrozeného syna Malcolma. Z popudu své ctižádostivé ženy Macbeth Duncana zabije. V den své korunace dá zavraždit Banku, kterému věštba předpověděla, že se mu narodí královští potomci. Postupně se ze stracího udržení své moci dopouští dalších zločinů. Proti Macbethovi vystoupí vojsko Malcolma a v rozhodující bitvě Macbeth zabit. Lady Macbeth zešílí a končí sebevraždou
- **KRÁL LEAR** (1605–1606) – námětem hry je zklamaná otcovská láska, zrada, kterou král pocítil od svých nejbližších – vlastních dcer

Rodný dům W. Shakespeara

V některých komediích Shakespeare projevil spíše černý humor: **PŮJČKA ZA OPLÁTKU** (1603), **DOBRÝ KONEC VŠE NAPRAVÍ** (1604–1605). Hry s antickými náměty: **ANTONIUS A KLEOPATRA** (1606), **JULIUS CAESAR** (1599).

V závěrečném období píše hry s pohádkovými motivy: **CYMBELÍN** (1610), **ZIMNÍ POHÁDKA** (1609), **BOUŘE** (1611).

Shakespearova dramata jsou psána blankversem, který se střídá s prozaizovanou řecí. Hrdinové řídí svůj osud sami, na rozdíl např. od antických tragédií, v nichž podléhali bohům. Postavy jsou historicky zakotvené, přesto „nadčasové“, mají co říci i dnešnímu divákovi. Tam, kde to bylo nutné, porušil autor i aristotelskou zásadu tří jednot (místa, času, děje). Jako překladatel Shakespeara vynikl J. V. Sládek¹².

• **SONETY** (1609) – 154 sonetů je věnováno příteli a ochránci a „černé dámě“. Většina básní vypovídá o intimní životě autora. Tématem jsou rozpory, protiklady v lásce, která nevede vždy jen ke štěstí, ale často i k zoufalství.

Itálie: Dante Alighieri (Božská komedie) • F. Petrarca (Zpěvník) • N. Machiavelli (Vladař) • G. Boccaccio (Dekameron)

Francie: F. Villon (Velký a Malý testament) • F. Rabelais (Gargantua a Pantagruel) • P. de Ronsard (Lásky) • M. de Montaigne (Eseje)

Španělsko: L. de Vega (Ovčí pramen) • T. de Molina (Sevillský světce a kamenný host) • M. de Cervantes (Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha)

Anglie: G. Chaucer (Canterburské povídky) • Ch. Marlowe (Doktor Faust) • T. More (Utopie) • W. Shakespeare (Romeo a Julie, Hamlet, kralevic dánský; Král Lear, Othello, benátský mouření, Macbeth, Sen nocí svatojánské, Zkrocení zlé ženy, Antonius a Kleopatra, Julius Caesar, Zimní pohádka, Bouře)

W. Shakespeare: Sonet 122 (překlad J. Vladislav Černého)

Tvůj dar, ten zápisník, je uložen v mé hlavě
a popsán trvalým písmem mých vzpomínek,
které tu nicotnost přeckají ke tvé slávě
a budou tady žít přes každý čas a věk –
či aspoň pokud dá duši a srdeči v těle
příroda dosti sil se udržeti zde,
než obě vydají svůj podíl z tebe cele
v plen zapomenutí, tvá paměť nezajde.
Ten bědný zápisník by tě tak neuchoval –
a já i bez něho vzpomínám na tvůj cit.
Proto jsem odložil to, čím mne obdaroval,
a věřím záznamům, do nichž jsi lépe vryt.
Mít něco na pomoc, čím si tě připomínám
bylo by přiznáním, že snadno zapomínám

William Shakespeare: Romeo a Julie, Hamlet, kralevic dánský

Giovanni Boccaccio: Dekameron

François Villon: Velký testament

Dante Alighieri: Božská komedie

Geoffrey Chaucer: Canterburykarské povídky

Miguel de Cervantes: Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha

Niccolò Machiavelli: Vladař

Jarmila Loukotková: Navzdory básník zpívá